

Eeva Haapamäki

KIUSAAMISEN EHKÄISY JA KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN VARHAISKASVATUKSESSA JA ESIOPETUKSESSA

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2021

TIIVISTELMÄ

Eeva Haapamäki: Kiusaamisen ehkäisy ja kiusaamiseen puuttuminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2021

Kandidaatintutkielmani on kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä toteutettu systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Tutkielman aiheena on kiusaamisen ehkäisy ja kiusaamiseen puuttuminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Kiusaaminen on yleinen ilmiö ja kiusaamista tapahtuu kaikkialla. Tutkimusten mukaan alle kouluikäisten ja kouluikäisten lasten kiusaaminen ovat ilmiöinä yhtä yleisiä ja ilmiöinä myös hyvin samantyyppisiä. Kiusaamista pidetään aggressiivisen käyttäytymisen alalajina, jossa kiusaaminen ilmenee vallan epätasapainona kiusaajan ja kiusaamisen kohteen välillä. Kiusaaminen on ryhmäilmiö ja kiusaamisen ehkäisyssä ja kiusaamiseen puuttumisessa suositeltavaa olisikin vaikuttaa kiusaamiseen koko vertaisryhmän kesken.

Kandidaatintutkielmassani tarkastelen aihetta kymmenen kansainvälisen tieteellisen artikkelin avulla. Artikkelit käsittelevät kiusaamisen ehkäisyä tai kiusaamiseen puuttumista joko varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa. Tarkastelen artikkeleita kahden tutkimuskysymyksen avulla: Tutkimuskysymys 1: Minkälaisia ovat sisällöltään kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen keinot varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa? Tutkimuskysymys 2: Minkälaisia vaikutuksia kiusaamisen ehkäisyllä ja kiusaamiseen puuttumisella on varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?

Artikkeleissa kiusaamisen ehkäisyn menetelmiä ja kiusaamiseen puuttumisen keinoja olivat muun muassa kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman olemassaolo, yhteistyö eri tahojen kanssa, lasten sosioemotionaalisten ja empatian taitojen kehittäminen, lasten kanssa keskusteleminen ja erilaiset rangaistukset. Aineistossa tehokkaiksi kiusaamisen ehkäisyn keinoiksi koettiin opettajien kouluttautuminen ja yhteistyö eri tahojen kanssa. Kiusaamiseen puuttumisen keinoista tehokkaiksi koettiin opettajien lapsille osoittama empatia ja lapsille opetettavat vaihtoehtoiset käyttäytymismallit. Kiusaamisen puuttumisen keinoista sääntöjen paljous ja rangaistusten käyttäminen eivät lopettaneet kiusaamista vaan saivat kiusaamisen jatkumaan ja tiukat säännöt saivat kiusaamisen kasvamaan.

Jatkotutkimuksen kannalta varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opettajien kokemusten kartoittaminen varhaiskasvatuksen opettajien peruskoulutuksen riittävydestä pienten lasten kiusaamisen ehkäisyssä ja kiusaamiseen puuttumisessa, olisi tarpeellista. Varhaiskasvatuksen ja vanhempien ja psykologisten palvelujen välisen yhteistyön merkityksien ja vaikutuksien tutkiminen kiusaamisen ehkäisyssä ja kiusaamiseen puuttumisessa, olisi tutkimusaiheena myös ajankohtainen.

Avainsanat: kirjallisuuskatsaus, varhaiskasvatus, esiopetus, aggressiivinen käyttäytyminen, kiusaaminen, kiusaamisen ehkäisy, kiusaamiseen puuttuminen

SISÄLLYS

Sisällys

1	JOHDANTO	4
2	TEORIA	6
2.1	Aggressio ja aggressiivinen käyttäytyminen	7
2.2	Aggressiivinen käyttäytyminen ja kiusaaminen	8
2.3	Kiusaaminen	9
2.3.1	<i>Kiusaamisen vaikutukset</i>	10
2.3.2	<i>Kiusaaminen ja sen esiintyminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa</i>	11
2.3.3	<i>Kiusaamiseen puuttuminen, kiusaamisen vastaiset ohjelmat ja niiden tehokkuus</i> 11	
3	MENETELMÄ	13
3.1	Kvalitatiivinen tutkielma ja systemaattinen kirjallisuuskatsaus	13
3.2	Systemaattisen kirjallisuuskatsaus	14
3.2.1	<i>Suunnitteluvaihe</i>	14
3.2.2	<i>Tutkimuskysymysten laatiminen</i>	14
3.2.3	<i>Tutkimusaineisto ja tutkimusaineiston keruu</i>	15
3.2.4	<i>Sisällönanalyysi</i>	17
4	ANALYYSI	18
4.1	Aineistoon tutustuminen.....	18
4.2	Tutkimuskysymys 1; Mitkä ovat kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen toimet varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?	19
4.2.1	<i>Kiusaamisen ehkäisy organisaatiotasolla</i>	20
4.2.2	<i>Kiusaamisen ehkäisy opetustilanteessa</i>	21
4.2.3	<i>Kiusaamiseen puuttuminen organisaatiotasolla</i>	21
4.2.4	<i>Kiusaamiseen puuttuminen opetustilanteessa</i>	22
4.3	Tutkimuskysymys 2. Minkälaisia vaikutuksia kiusaamisen ehkäisyllä ja kiusaamiseen puuttumisella on varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?.....	22
4.3.1	<i>Vaikutukset kiusaamisen ehkäisyssä organisaatiotasolla</i>	23
4.3.2	<i>Vaikutukset kiusaamisen ehkäisyssä opetustilanteessa</i>	24
4.3.3	<i>Vaikutukset kiusaamiseen puuttumisessa organisaatiotasolla</i>	24
4.3.4	<i>Vaikutukset kiusaamiseen puuttumisessa opetustilanteessa</i>	24
5	POHDINTA	25
5.1	Yhteenveto ja johtopäätökset.....	25
5.2	Jatkotutkimusideat	28
5.3	Laadun analysointia ja tutkimusten tulosten rinnastamista	29
5.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	31
6	AINEISTO	33
7	LÄHTEET	36
8	LIITTEET	43

1 JOHDANTO

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen keinoja varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Kiinnostukseni kiusaamisesta ilmiönä, ja siinä erityisesti kiusaamisen esiintymisestä, kiusaamisen ehkäisystä ja kiusaamisen vaikutuksista, heräsi erityispedagogiikan opintojeni myötä keväällä 2020. Luin erityispedagogiikan opintoihin liittyen monia tutkimuksia koulukiusaamisesta. Tutkimustietoon ja erityispedagogiikan kurssimateriaaleihin perehtyessäni, jäi kiusaamisesta mieleeni erityisesti kiusaamisen ehkäisyn ja varhaisen puuttumisen tärkeys. Opintojen myötä oivalsin, että kiusaamisen ehkäisyä ajatellen hedelmällistä aikaa on erityisesti aika ennen koulunkäynnin alkamista.

Kun luokanopettajan opinnoissani koitti kandidaatintutkielman teon vaihe ja oli aika päättää tutkielman aihe, tuli ensimmäisenä mieleeni pienten lasten kiusaaminen ilmiönä. Tässä vaiheessa en tiennyt varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tasolla esiintyvistä kiusaamisesta, kiusaamisen ehkäisystä ja siihen puuttumisesta lainkaan. Aihe kandidaatintutkielmalleni ja kirjallisuuskatsauksen teolle syntyi näin ollen puhtaasti omasta halustani tietää aiheesta enemmän ja kiinnostuksesta koota aiheesta jo aikaisemmin tutkittua tietoa yhteen.

Kiusaaminen on maailmanlaajuinen ilmiö. Kiusaamista esiintyy kaikkialla; kotona, koulussa ja työpaikoilla. Mediassa on viime aikoina ja viime vuosina keskusteltu paljon kouluissa esiintyvistä kiusaamisesta ja yhdeksi tärkeäksi kiusaamiseen puuttumisen keinoksi on noussut kiusaamista ehkäisevät toimenpiteet.

Kiusaamisen yleisyydestä huolimatta aihetta on tutkittu vasta 1970 -luvulta lähtien (Olweus 1978). Kiusaamisen vaikutukset voivat olla kauaskantoisia; Allisonin ja kumppaneiden tutkimuksen mukaan ihmisen varhaisessa iässä kokema kiusaaminen on yhteydessä lisääntyneeseen riskiin sairastua erilaisiin emotionaalisiin ja psykosomaattisiin häiriöihin (Allison ym. 2009).

Ilmiön vakavuudesta ja yleisyydestä huolimatta pienten lasten kiusaamista on tutkittu verrattain vähän. Kaikki tutkimustieto kiusaamisen vähentämiseksi on tarpeellista ja jo tutkitun tiedon yhteen kokoaminenkin voi antaa ideoita ja suuntaa uudelle tutkimukselle.

Tutkielmani on kirjallisuuskatsaus ja sen menetelmänä on sisällönanalyysi. Kirjallisuuskatsauksessani tutkin jo tutkittua tutkimustietoa siitä, mitä kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen keinoja varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa käytetään sekä mitä kiusaamisen ehkäisytöimien ja kiusaamiseen puuttumisen vaikutuksia varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on todettu. Tutkielmassani tarkastelen kiusaamista vertaisten kesken tapahtuvana kiusaamisena, enkä esimerkiksi lapsen ja aikuisen välillä esiintyvänä kiusaamisena.

Tarkastelen aihetta tutkimalla kymmentä kansainvälistä tieteellistä artikkelia, jotka käsittelevät kiusaamisen ehkäisemistä ja kiusaamiseen puuttumista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Varhaiskasvatusta ja esiopetusta toteutetaan eri maissa eri tavoin. Maan tavoista ja käsityksistä riippuen myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen määritelmät maiden välillä vaihtelevat. Esiopetus saattaa toisessa maassa käsitteenä ja määritelmänä vastata Suomessa järjestettävää varhaiskasvatusta. Tämän vuoksi tutkielmassani käsitteet varhaiskasvatus ja esiopetus, tarkoittavat ennen kouluikää tapahtuvaa, kodin ulkopuolelle sijoittuvaa kasvatustoimintaa.

Tieteellisen tutkimuksen kannalta kirjallisuuskatsaus kartoittaa jo olemassa olevan tutkimuksen määrää ja kokoaa eri tutkimusten tuloksia aiheesta. Yhteiskunnallisen käytön kannalta kirjallisuuskatsaus valottaa mahdollisen uuden tutkimuksen tarpeesta ja suunnasta. Kirjallisuuskatsaus luo myös teoriapohjaa tulevalle Pro Gradu -tutkielmalleni, jossa tutkin kyselytutkimuksen tai haastattelun keinoin kiusaamisen ehkäisyn keinoja, kiusaamisen ehkäisyn toteutumista ja kiusaamisen ehkäisyn keinojen tehokkuutta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

2 TEORIA

Kirjallisuuskatsauksessa tulisi tuoda esille tutkimusaiheeseen liittyvät keskeiset ja johtavat tutkijanimet (Hirsjärvi ym. 2009). Teoriaosuuteen aineistoa hakiessani huomasin, että tietyt tutkijanimet ja heidän artikkelinsa toistuivat hakutuloksissa toisia tutkijanimiä useammin. Hakuja jatkaessani huomasin myös, että tietyt tutkijanimet toistuivat muidenkin tutkijoiden lähdeviitteissä. Tästä päättelin, että nämä tutkijanimet ja heidän tuottamansa tutkimustieto olivat aiheeni kannalta merkittävää ja luotettavaa ja myös aineistoni sisällön kannalta olennaisia.

Tutkielman teoriataustaa hahmotellessani kävin läpi tutkimuksia, jotka käsittelevät kiusaamista erityisesti pienten lasten kiusaamista. Alle kouluikäisten kiusaamisessa ja kouluikäisten kiusaamisessa ilmiönä on paljon samankaltaisuutta (Kirves & Sajaniemi, 2012). Tästä syystä esittelen teoriaosuudessa myös koulukiusaamiseen liittyvää tutkimustietoa.

Teoriaosuuteen hakuja tehdessäni huomasin, että tietyt käsitteet toistuivat aihealueen useissa eri tutkimuksissa. Näin tutkimuksissa usein toistuvat käsitteet hahmottuivat myös tutkielmani keskeisiksi käsitteiksi.

Tutkielman keskeisiksi käsitteiksi muodostuivat kirjallisuuskatsaus, varhaiskasvatus, esiopetus, aggressiivisuus, aggressiivinen käytös, kiusaaminen, koulukiusaaminen, kiusaamisen ehkäisy ja kiusaamiseen puuttuminen.

2.1 Aggressio ja aggressiivinen käyttäytyminen

Aggressio tarkoittaa häiriötä, joka syntyy virheellisen oppimisen tuloksena tai sosiaalisen kehityksen häiriönä (Keltikangas-Järvinen, 2010). Keltikangas-Järvisen (2010) mukaan aggressio ei itsessään ole toimintaa, vaan aggressio on käyttäytymisen motiivi tai syy. Lapsen muusta kehitymisestä riippuu minkälaiseen käyttäytymiseen aggressio johtaa. (Keltikangas-Järvinen, 2010). Aggression ilmeneminen aggressiivisena käyttäytymisenä tai aggressiivisuutena on Keltikangas-Järvisen (2010) mukaan seuraus monesta tekijästä. Kasvatuksella on merkittävä vaikutus siihen, ettei lapsen aggressio saa aggressiivisen käyttäytymisen muotoja (Keltikangas-Järvinen, 2010).

Aggressiivinen käyttäytyminen tarkoittaa erilaisia fyysisiä tai sanallisia toimia, joiden tarkoituksena on aiheuttaa vahinkoa muille ja aggressiivisuus tarkoittaa lisääntyneeseen taipumukseen suorittaa tämäntyyppisiä toimia (Markel, 2018). Suurin osa lapsista oppii varhaisessa lapsuudessa kontrolloimaan omaa käyttäytymistään ja hallitsemaan vihan tunteita. Käyttäytymisen ja vihan tunteiden hallitsemisessa lasta auttaa osaltaan lapsen kielellinen kehittyminen. Kielellisen kehityksen myötä esimerkiksi turhautumisen näyttäminen onnistuu lapselta muillakin kuin fyysisen aggressiivisuuden keinoin. (Lenneke ym. 2006). Ympäristöllä on voimakas vaikutus lapsen kehitykseen aggressiivisuuden suhteen. Jos aikuiset ja lapset lapsen ympäristössä käyttäytyvät aggressiivisesti suhteessa toisiinsa, omaksuu lapsikin tämän tyyppisen käyttäytymisen normaaliksi. Jos taas lapsen ympäristössä ei ole aggressiivista käyttäytymistä, lakkaa lapsikin käyttämästä aggressiivista käyttäytymistä. (Markel, 2018).

Lapsuusiässä lapsen aggressiivinen käyttäytyminen voi kohdistua esimerkiksi perheenjäseniin, opettajiin, muihin lapsiin, eläimiin tai esineisiin (Borsa & Bandeira, 2014) ja voi ilmetä fyysisenä hyökkäyksenä esimerkiksi potkimisen, lyömisen ja tönimisen muodossa sekä verbaalisessa muodossa, kuten esimerkiksi huutamisena tai solvaamisena (Berkowitz, 1993; Coie & Dodge, 1998).

Fyysinen aggressiivisuus vähenee lapsilla 3-4 ikävuoden paikkeilla, mutta saattaa kuitenkin korvautua muilla aggressiivisuuden muodoilla, kuten esimerkiksi psyykkisellä tai relationaalisella aggressiivisuudella (Lenneke ym. 2006).

Relationaalinen aggressiivisuus tarkoittaa esimerkiksi vertaisten uhkaamista ystävydestä vetäytymisellä omien tarkoituksien saavuttamiseksi tai sosiaalisten poissulkemisen muotojen käyttämistä kostotoimina (Crick & Grotpeter, 1995). Lapsilla, joilla on varhaisessa vaiheessa alkavaa aggressiivista käyttäytymistä, esiintyy todennäköisesti myös jatkossa aggressiivisuutta fyysisessä, sanallisessa tai relaatioanaalisessa muodossa (Ettekal ym. 2017).

2.2 Aggressiivinen käyttäytyminen ja kiusaaminen

Kiusaaminen on aggressiivisen käyttäytymisen alalaji (Salmivalli, 2010).

Kiusaamista on tietävästi ollut aina, mutta kiusaamista on ilmiönä alettu tutkimaan vasta 1970 -luvulla (Olweus, 1978). Kiusaajan käyttäytymisestä tehdyt varhaiset mallit korostavat kiusaajan aggressiivista käyttäytymistä, jonka kiusaaja kohdistaa erilaisissa konteksteissa muita ihmisiä kohtaan. Aikaisemmin kiusaaminen yleistettiin aggressioksi, joka oli aikaan ja paikkaan sitoutumatonta. (Olweus, 1978). Sittemmin kiusaamista on alettu pitää ennakoivan ja tavoitteellisen aggression alatyypinä (Coie ym. 1991). Ennakoivan ja tavoitteellisen aggression erottaa toisistaan kaksi tekijää; sosiaalinen tapahtuma, joka aiheuttaa käyttäytymisen, ja tunteet, jotka sisältyvät aggressioon (Roland & Idsoe, 2001).

Tavoitteellista aggressiota edeltää jonkinlainen vastenmielinen tai turhauttava tapahtuma, joka aiheuttaa negatiivisen tunteen, joka on taas ymmärrettävissä vihaksi. Viha onkin tavoitteellisen aggression välttämätön tekijä. (Roland & Idsoe, 2001). Ennakoivassa aggressiossa yllykkeenä aggressiiviselle käyttäytymiselle on vihan sijaan teon tuoma stimulaatio tai tyydytys. Tyydytys tai stimulaatio nousee ennakoivassa aggressiossa aggression kohteen nöyrytyksestä, häpäisystä tai muuten dominoivasta asetelmasta. (Roland & Idsoe, 2001). Kiusaaminen on tyypillisesti tahallista ja eikä sitä edellä kiusatun aiheuttamaa

provokaatiota (Salmivalli, 2009, 2; Coie ym.1991). Tästä syystä suuri osa tutkijoista pitää kiusaamista ennakoivan aggression muotona (Berkowitz, 1993).

2.3 Kiusaaminen

Kiusaaminen määritellään systemaattiseksi, tarkoituksenmukaiseksi ja toistuvaksi aggressiiviseksi käyttäytymiseksi, joka näyttäytyy selkeänä vallan epätasapainona kiusaajan ja uhrin välillä (Olweus, 1997). Kiusaamisessa yksi tai useampi henkilö hyökkää, sulkee ryhmästä ulos ja/tai häpäisee toistuvasti valtasapainossa heikommassa asemassa olevaa. Kiusaamisilmiössä vallan epätasapaino voi näkyä esimerkiksi uhrin fyysisenä tai psyykkisenä heikkoutena kiusaajaan nähden tai numeerisena erona uhrin ja kiusaajan välillä. (Ersilia & Salmivalli, 2017). Vallan epätasapaino kiusaajan ja uhrin välillä voi näkyä myös hyökkäyksenä kiusatun heikkouksia (oppimisvaikeus, perhetilanne, persoonallisuuden ominaisuudet) kohtaan (Ersilia & Salmivalli, 2017) tai kiusatun sosiaalisena ulkopuolelle sulkemisena, kiusatusta pahasti selän takana puhumisena tai nimettömien viestien saamisena. (Salmivalli, 2009).

Kiusaamista pidetään ryhmäilmiönä ja yleinen käsitys on, että kiusaamiseen puututtaessa kiusaamista tulisi käsitellä kiusaajan ja kiusatun lisäksi koko vertaisryhmän kanssa (Salmivalli, 2009). Tutkimuksissa onkin todistettu, että jo pelkästään vertaisten läsnäololla on vaikutusta kiusaamiseen kiusaamistilanteessa (Witkow, ym. 2005).

Salmivallin (2009) mukaan kiusaamistilanteessa vertaisryhmän jäsenissä on tunnistettavissa erilaisia rooleja, jotka johtuvat tunteista, mielipiteistä ja motivaatioista (Salmivalli, 2009). Kiusaamistilanteen rooleja ovat hyökkääjät, seuraajat, silminnäkijät ja uhrin. Hyökkääjät ottavat kiusaamistilanteessa usein johtajan aseman, seuraajat kasvattavat kiusaamistilanteessa aggressiota, silminnäkijät todistavat aggressioita ja uhrin ovat aggression kohteita ja niitä, jotka usein myös suljetaan sosiaalisen kanssakäymisen ulkopuolelle. (Salmivalli, 2009).

2.3.1 Kiusaamisen vaikutukset

Kiusaaminen vaikuttaa kiusaajien ja kiusattujen elämänlaatuun sekä fyysisellä että henkiselällä tavalla (Repo & Sajaniemi, 2015). Lapset, jotka olivat kokeneet kiusaamista 5-7 vuoden iässä, ja lapset, jotka olivat joutuneet ensimmäisinä kouluvuosinaan kiusaamisen uhriksi, ilmeni muita lapsia todennäköisemmin sopeutumisvaikeuksia (Repo & Sajaniemi, 2015; Hawker & Boulton, 2000; Nansel, ym., 2003; Wolke, ym. 2000). Kiusaamisen uhreilla esiintyy tutkimusten mukaan myös sosiaalisia ongelmia (Forero, ym., 1999; Boulton & Smith, 1994; Crick & Bigbee, 1994), fyysisiä terveysongelmia (Kumpulainen ym.1998; Williams, 1996) ja itsetuhoisia ajatuksia (Kim & Koh, 2005). Hawkerin ja Boultonin (2000) pitkittäistutkimuksessa selvisi, että vertaisten kiusaamisen kohteeksi joutuneilla lapsilla on muita lapsia enemmän negatiivisia ajatuksia itsestään ja he kokevat yleisesti ottaen asiat muita lapsia negatiivisemmin (Hawker & Boulton, 2000). Hawkerin ja Boultonin (2000) tutkimuksen mukaan kiusaamisen uhrit ovat myös muita ahdistuneempia, heillä on huonompi itsetunto ja he kokevat usein voimakasta yksinäisyyttä ja dysforiaa. (Hawker & Boulton, 2000). Dysforia tarkoittaa epämiellyttävää oloa tai huonovointisuutta ja ajatustapaa, ettei mikään ole oikein. Kiusaajat taas altistuvat muita todennäköisemmin kiusaamisen jatkamiseen, väkivallan käyttöön ja huumeiden ja lääkkeiden väärinkäyttöön (Salmivalli, 2009).

Varhaisessa lapsuudessa koettu kiusaaminen näkyy Allisonin ja kumppaneiden (2009) mukaan aikuisiässä kohonneena ahdistuneisuutena ja masennusoireina, kuten hermostuneisuutena, masennuksena ja masentuneisuutena (Allison ym. 2009). Varhaisessa lapsuudessa koettu kiusaaminen on myös yhteydessä aikuisiän alhaiseen elinvoimaisuuteen ja emotionaalista ongelmista johtuvaan alhaisempaan toimintakykyyn ja fyysiseen kivun kokemiseen. Allisonin ja kumppaneiden (2009) tutkimuksen mukaan aikuisilla, jotka olivat kokeneet lapsuudessa kiusaamista, todettiin myös traumaperäisen stressin aiheuttamaa päänsärkyä, vatsakipuulua ja muita sairauksia. (Allison ym. 2009).

2.3.2 Kiusaaminen ja sen esiintyminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Kiusaaminen on koululaisten keskuudessa maailmanlaajuisesti esiintyvä ja yleinen ilmiö (Olweus, 1997) ja selkeimmin kiusaaminen nousee esille yläkouluiässä (Vaillancourt ym. 2010). Systemaattista kiusaamista on todettu esiintyvän myös jo ennen kouluikää ja kiusaaminen koetaan ongelmaksi varhaiskasvatusikäisillä lapsilla (Hanish ym. 2004; Kirves & Sajaniemi, 2012). Kirveen ja Sajaniemen (2012) tutkimuksen mukaan kiusaamista esiintyy varhaiskasvatuksessa samoissa määrin kuin koulumaailmassa (Kirves & Sajaniemi, 2012). Käsitteet kiusaaja ja uhri ovatkin näkyvä ilmiö jo varhaiskasvatusikäisten lasten arjessa ja siksi henkilökunnan kouluttaminen ilmiön tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen on Kirveen ja Sajaniemen (2012) mukaan erityisen tärkeää (Kirves & Sajaniemi, 2012).

2.3.3 Kiusaamiseen puuttuminen, kiusaamisen vastaiset ohjelmat ja niiden tehokkuus

Kiusaamiseen liittyvien sosiaalisten ja vuorovaikutteisten aspektien ymmärtäminen on olennaista kiusaamisen ehkäisyssä ja estämisessä (Perren & Alsacer, 2006). Tietoisuuden lisääminen siitä, mitä kiusaamisessa tapahtuu ja mitä eri rooleja kiusaamistapahtumassa esiintyy ja otetaan (hyökkääjät, seuraajat, silminnäkijät ja uhrit), lisää kiusaamisen vastaista kulttuuria. Kiusatun ahdingon ymmärtäminen ja empatian lisääminen uhria kohtaan on myös tehokas keino kiusaamisen vähentämisessä. (Salmivalli, 2009). Yleisesti maailmalla tunnettuja kiusaamisen ehkäisykeinoja ovat Flanneryn ym. (2016) mukaan muun muassa koulussa käytettävät oppilaiden sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja kehittävät oppitunnit, opettajien opettamat yleiset käyttäytymissäännöt, luokkahuoneissa vierailevien kiusaamisesta kertovien asiantuntijoiden käyttö sekä oppilaiden ja opettajien väliset keskustelut kiusaamiseen ja oikeudenmukaisuuteen liittyvistä kysymyksistä (Flannery ym. 2016). Kiusaamisen vastaisessa taistelussa on Flanneryn ym. (2016) ja Douvloksen (2019) mukaan tärkeää, että lasten kanssa työskentelevät ihmiset saavat tarkoituksenmukaista koulutusta, jotta heiltä löytyvät taidot kiusaamistilanteiden arvioimiseen, positiivisen oppimisympäristön rakentamiseen ja kiusaamista

ehkäisevien ja katkaisevien mallien luomiseen (Flannery ym. 2016; Douvlos, 2019). Flannery kumppaneineen (2016) puhuvatkin lapsille tarjottavan näyttöön perustuvan kiusaamista ehkäisevän koulutuksen puolesta (Flannery ym. 2016). Kirveen ja Sajaniemen (2012) mukaan riittämätön tieto kiusaamisesta ilmiönä ja sen myötä puutteelliset tai vajavaiset keinot kiusaamisen ehkäisyyn koetaan usein ongelmaksi varhaiskasvatuksen henkilökunnan keskuudessa (Kirves & Sajaniemi, 2012).

Kiusaamista pidetään ryhmäilmiönä ja siksi kiusaamista ehkäisevien interventioiden suositellaan kohdistettavan yksilötason (kiusaamisen käsittely vain kiusaajan ja uhrin kesken) sijaan ryhmätasolle (Salmivalli, 2009). Sivullisten toimintaan kohdistetut kiusaamisen vastaiset interventiot ovat Salmivallin (2009) mukaan usein tehokkaampia kuin kiusaamisen aloittaneiden yksilöiden toimintaan puuttuminen (Salmivalli, 2009).

Kiusaamisen vastaisia ohjelmia kohtaan on paljon kiinnostusta, mutta ohjelmien toimivuudesta ja vaikutuksista on vain vähän tutkittua tietoa (Salmivalli, 2009; Bradshaw, 2015; Jimenez-Barbero, ym. 2016). Useat tutkituista kiusaamisen vastaisista ohjelmista ovat kuitenkin antaneet lupaavia tuloksia kiusaamisen ehkäisyssä ja kiusaamiseen liittyvien käyttäytymisen ja mielenterveyden ongelmien ehkäisyssä (Flannery ym. 2016).

Tunnettu kiusaamisen vastainen ohjelma on esimerkiksi kouluikäisille lapsille suunnattu KiVa -ohjelma, joka sisältää mm. oppilaiden ja opettajien kesken käytäviä keskusteluja, ryhmätöitä, roolileikkejä ja kiusaamisesta kertovien dokumenttien katsomista (Williford ym. 2012). Willifordin (2012) tutkimuksen mukaan KiVa -ohjelman käyttö vähensi kiusaamisen uhriksi joutumista ja on menetelmänä tehokas kiusaamiseen liittyvien negatiivisten kehitysmuutosten hidastamisessa ja positiivisen kehityksen nopeuttamisessa (Williford ym. 2012). Kiusaamisen vastaisten toimien tehokkuudesta kertoo myös Ttofin ja Farringtonin (2011) tutkimus, jonka mukaan kiusaamisen vastaiset ohjelmat vähentäisivät kiusaamiseen syyllistymistä 20–23 % ja kiusatuksi joutumista 17–20 % (Ttofi & Farrington, 2011).

3 MENETELMÄ

3.1 Kvalitatiivinen tutkielma ja systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Tutkielmani on laadullinen tutkimus ja tutkimuksen menetelmänä on systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus on tutkimusmenetelmä, jossa korostuu ihminen elämysmaailmansa kokijana, havaintojen tekijänä ja toimijana (Ronkainen ym. 2014). Tutkimuskäytäntönä laadullista tutkimusta pidetään joustavana, sillä laadullisessa tutkimuksessa tutkimusongelmat asetetaan usein väljästi. Laadullinen tutkimusmenetelmä korostaakin tutkimuksen prosessia ja tulkinnallisuutta, kun taas määrällisessä tutkimusmenetelmässä korostetaan tarkkavaiheisia ja algoritmoituja analyysimenetelmiä. (Ronkainen ym. 2014). Laadullisen tutkimuksen teossa puhutaan usein tulkinnallisuuden ketjuista, koska tutkimuksessa tehdyt tulkinnat perustuvat jo moneen kertaan tulkittuun, eli toisin sanoen aikaisempien tutkimusten tulkintoihin (Ronkainen ym. 2014).

Kirjallisuuskatsaus on tutkimusmenetelmänä jo tutkitun tutkimustiedon tutkimusta ja sen tarkoituksena on syventää jo tutkittua tietoa ja tutkimusten tuloksia (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Kirjallisuuskatsauksen yksi tehtävä onkin muodostaa teoriapohjaa uudelle tutkimukselle (Johansson, 2007).

Kirjallisuuskatsauksessa ja erityisesti systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tutkija tiivistää ja kokoaa eri tutkimusten tietoa (Tuomi & Sarajärvi, 2018) ja kartoittaa minkälaista tutkimusta aiheesta on sisällöllisesti tehty (Johansson, 2007).

3.2 Systemaattisen kirjallisuuskatsaus

Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa on kolme vaihetta. Ne ovat katsauksen suunnittelu, katsauksen tekeminen ja katsauksen raportointi. (Johansson, 2007).

3.2.1 Suunnitteluvaihe

Kirjallisuuskatsauksen ensimmäinen vaihe on suunnitteluvaihe. Suunnitteluvaiheessa tarkastellaan aiheesta tehtyjä aikaisempia tutkimuksia, määritellään kirjallisuuskatsauksen tarvetta ja tehdään tutkimussuunnitelma. (Johanssonin, 2007).

Kiusaamista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on tutkittu vähän ja kiusaamisen ehkäisyä ja siihen puuttumista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on tutkittu vielä vähemmän. Koin, että vähäisenkin jo tutkitun tiedon kokoaminen ja vertailu antaisi mahdollisesti suuntaa jatkotutkimukselle. Kiusaaminen ja erityisesti pienten lasten kiusaaminen ilmiönä kiinnostaa minua aiheena myös henkilökohtaisesti. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan tutkimuksen aihetta valitessa ja päättäessä suosituksena on tutkijan vahva oma kiinnostus aiheeseen (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkielman aiheen päättäminen ei näin ollen omalla kohdallani ollut vaikeaa.

3.2.2 Tutkimuskysymysten laatiminen

Kirjallisuuskatsauksen suunnitteluvaiheen jälkeen asetetaan tutkimukselle tutkimuskysymykset (Johansson, 2007). Tutkimuskysymyksiä muotoillessani tavoitteenani oli, että kysymysten avulla saisin tietoa kiusaamisen vastaisista interventioista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa ja tietoa kiusaamisen vastaisten interventioiden vaikutuksista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Näihin kysymyksiin vastaukset saadakseni muotoilin tutkimukselleni seuraavat tutkimuskysymykset:

Tutkimuskysymys 1: Minkälaisia ovat kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen keinot varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?

Tutkimuskysymys 2: Minkälaisia vaikutuksia kiusaamisen ehkäisyllä ja kiusaamiseen puuttumisella on varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?

3.2.3 Tutkimusaineisto ja tutkimusaineiston keruu

Katsauksen toinen vaihe, eli katsauksen tekeminen, sisältää aineiston haun, analyysin ja analyysin kokoavan esityksen eli synteessin (Johansson, 2007). Aineistoa kirjallisuuskatsaukseen haettaessa laaditaan aineistolle sisäänotto- ja poissulkukriteerit (Johansson, 2007). Rajasin kirjallisuuskatsaukseeni valittavalle aineistolle julkaisuajankohdaksi aikaisemmat kymmenen vuotta, joten aineistooni valitut artikkelit ovat julkaistu vuosien 2010-2020 välillä. Aineistoa kirjallisuuskatsaukseeni etsin Kansalliskirjaston ylläpitämästä Finna.fi - hakupalvelusta, Tampereen yliopiston kirjaston Andor -tietokannasta ja Helsingin yliopiston kirjaston Helka -tietokannasta. Hakusanoina käytin sekä suomenkielisiä, että englanninkielisiä sanoja ja sanojen yhdistelmiä, kuten esimerkiksi "preventing bullying" AND preschool, "preventing bullying" AND "early childhood education", kiusaami* AND ehkäi* AND varhaiskasvatus ja kiusaami* AND ehkäi* AND esiopetus. Myös hakusanoilla bullying AND children, löytyi aiheeseen sopivaa aineistoa.

Aineiston hakuvaiheessa kriteerinä artikkelien hyväksymiseksi pidin, että artikkelien tuli käsitellä kiusaamista tai kiusaamisen ehkäisyä tai kiusaamiseen puuttumista joko varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa. Varmistin hakuvaiheessa artikkelien aineistooni sopivuuden lukemalla löytämieni artikkelien otsikot ja tiivistelmä- ja johtopäätös -osiot.

Hakujeni perusteella kirjallisuuskatsaukseni aineistoksi valikoitui kymmenen kansainvälistä tieteellistä artikkelia, jotka käsittelevät kiusaamisen ehkäisyä tai siihen puuttumista joko varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa (Ks. taulukko 1).

Taulukko 1. Kirjallisuuskatsauksen aineiston tutkijat, artikkelien julkaisuvuodet, artikkelit ja artikkelien tutkimusmenetelmät

Tutkijat ja julkaisuvuosi	Psalti, 2017	Repo & Sajaniemi, 2015	Wee & Lee, 2020	Iraklis, 2020	Goryl, 2013
Tutkimus	“Greek In-Service and Preservice Teachers’ Views About Bullying in Early Childhood Settings.”	“Prevention of Bullying in Early Educational Settings: Pedagogical and Organisational Factors Related to Bullying.”	”Writing Letters to Characters in Bullying-Themed Stories: An Approach to Educating About Bullying in Early Childhood.”	“Early Childhood Educators’ Experiences of Bullying Episodes: a Qualitative Approach”	”Teacher Education, Teaching Experience and Bullying Policies: Links with Early Childhood Teachers’ Perceptions and Attitudes to Bullying.”
Menetelmä	Kvalitatiivinen	Kvalitatiivinen	Kvalitatiivinen	Kvalitatiivinen	Kvalitatiivinen
Aineiston keruutapa	Kyselytutkimus	Kyselytutkimus	Havainnointiin ja dokumentointiin perustuva tutkimus	Semi -strukturoitu haastattelu- ja kyselytutkimus	Kyselytutkimus

Tutkimus ja julkaisuvuosi	Söderström & Hultman, 2017	Nikolaou & Markogiannakis 2017	Cameron & Kovac, 2017	Vlachou, 2011	Alsaker & Valkanover, 2014
Tutkimus	“Preschool Work Against Bullying and Degrading Treatment: Experiences from an Action Learning Project.”	“Greek Preschool Teachers’ Perceptions About the Effective Strategies for Bullying Prevention in Preschool Age.”	“Parents and Preschool Workers’ Perceptions of Competence, Collaboration, and Strategies for Addressing Bullying in Early Childhood.”	“Bully/Victim Problems Among Preschool Children: a Review of Current Research Evidence.”	”The Bernese Program Against Victimization in Kindergarten and Elementary School.”
Menetelmä	Kvalitatiivinen	Kvalitatiivinen	Kvalitatiivinen	Kvalitatiivinen	Kvalitatiivinen
Aineiston keruutapa	Havainnointiin ja dokumentointiin perustuva tutkimus	Kyselytutkimus	Kyselytutkimus	Kirjallisuuskatsaus	Kirjallisuuskatsaus

Kaikki aineiston tutkimukset on tehty kvalitatiivista tutkimusmenetelmää käyttäen. Tutkimusten aineiston keruumenetelmissä oli enemmän hajontaa; aineiston kymmenessä tutkimuksessa viidessä oli käytetty aineiston keruumenetelmänä kyselytutkimusta (Psalti, 2017; Repo & Sajaniemi, 2015; Goryl, 2013; Nikolaou & Markogiannakis, 2017; Cameron & Kovac, 2017), yhdessä haastattelua ja kyselytutkimusta (Iraklis, 2020), kahdessa kirjallisuuskatsausta (Vlaschou, 2011; Alsaker & Valkanover, 2014) ja kahdessa havainnointia ja dokumentointia (Wee & Lee, 2020; Söderström & Hultman, 2017).

3.2.4 Sisällönanalyysi

Kirjallisuuskatsauksen toisessa vaiheessa valitaan menetelmä, jota käytetään katsauksen tekoon (Johansson, 2007). Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan kirjallisuuskatsauksen teossa aineiston kokoamisen apuna ja aineiston järjestämisessä hyvä apuväline on sisällönanalyysi (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Sisällönanalyysi on kirjallisuuskatsauksessa aineiston järjestämisen apuväline, ja sisällönanalyysin avulla tehdyt luokat toimivat apuvälineinä tutkimuksien tiedon tiivistämiselle (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Sisällönanalyysi on Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan myös suhteellisen yksinkertainen laadullisen analyysin metodi (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Laadullisen tutkimuksen aloittelijana koin, että sisällönanalyysi soveltui näin ollen kirjallisuuskatsaukseni analyysimenetelmäksi oikein hyvin.

4 ANALYYSI

4.1 Aineistoon tutustuminen

Aineiston hakuvaiheen jälkeen sisällönanalyysissä tutustutaan aineistoon ja tehdään aineistosta muistiinpanoja (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Aineistoon tutustumisen aloitin lukemalla artikkeleja läpi. Artikkeleja läpi lukemalla varmistuin lopullisesti myös kunkin artikkelin sopivuudesta aineistoon. Läpiluennan jälkeen tutustuin jokaiseen artikkeliin tarkemmin. Alleviivasin artikkeleista väreillä (jokaisella tutkimuskysymyksellä oma väri) tutkimuskysymyksiin löytyviä vastauksia ja tutkimuskysymyksiin liittyviä ja niitä käsitteleviä tekstin osia ja tämän jälkeen kokosin alleviivatut tekstit muistiinpanoihini.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa keräsin Word -pohjalle vastaukset tutkimuskysymyksiin aineiston jokaisesta artikkelista. Vastaukset luetteloin niin, että keräsin jokaisen artikkelin nimen ja tekijöiden alle ranskalaisin viivoin kyseisestä artikkelista löytyneet vastaukset tutkimuskysymyksiin. Sain vastaukset kumpaankin tutkimuskysymykseen kaikista muista artikkeleista, paitsi Psaltin (2017) artikkelin kohdalla tutkimuskysymykseen kaksi. Psaltin (2017) tutkimuksessa ei kartoitettu lainkaan kiusaamista ehkäisevien toimien tai kiusaamiseen puuttumisen toimien vaikutuksia. Tämä sai minut uudemman kerran Psaltin (2017) artikkelin soveltuvuutta tutkielma-aineistooni. Tulin lopulta siihen tulokseen, että Psaltin (2017) artikkeli tuo tutkielmaani joka tapauksessa arvokasta näkökulmaa, vaikkakin vain tutkimuskysymyksen yksi kohdalla.

4.2 Tutkimuskysymys 1; Mitkä ovat kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen toimet varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?

Aineiston analyysivaiheessa merkityt asiat kerätään yhteen ja erilleen muusta aineistosta, pelkistetään ja muodostetaan ala- ja yläluokat käsitteille (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Tutkimuskysymyksen 1 kohdalla aloitin analyysin keräämällä taulukkoon (ks. liite 1) aineistosta tutkimuskysymykseen yksi löytämäni vastaukset. Kirjasin taulukkoon jokaisen artikkelin kohdalle, millä menetelmillä kiusaamisen ehkäisykeinoja tai kiusaamiseen puuttumista varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksesta löytyi. Taulukkoa tarkastellessani huomasin, että kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen toimia varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa löytyi sekä organisaatiotasolla että opettajan ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa. Tämän perusteella jaoin kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen toimet neljään pääluokkaan: 1. Kiusaamisen ehkäisy organisaation tasolla, 2. Kiusaamisen ehkäisy opetustilanteessa, 3. Kiusaamiseen puuttuminen organisaatiotasolla, 4. Kiusaamiseen puuttuminen opetustilanteessa. Pääluokkien muodostamisen jälkeen loin uuden taulukon, johon kirjasin jokaiset neljä pääluokkaa ja jokaisen pääluokkien kohdalle sopivat vastaukset aineistosta. Neljännen pääluokan (kiusaamiseen puuttuminen opetustilanteessa) jaoin vielä kahteen alaluokkaan; toiminnalliseen (T) puuttumiseen ja kielelliseen (K) puuttumiseen. Toiminnalliseksi puuttumiseksi opetustilanteessa määrittelin fyysistä toimintaa sisältävät puuttumisen toimet ja kielelliseksi puuttumiseksi määrittelin sanallista toimintaa sisältävät puuttumisen toimet. (Ks. taulukko 2).

Taulukko 2. Tutkimuskysymys 1. Minkälaisia ovat kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen keinot varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?

Kiusaamisen ehkäisy organisaatiotasolla	Kiusaamisen vastainen suunnitelma Käyttäytymisen hallinnan suunnitelma Henkilökunnan kouluttaminen Toiminnan kehittäminen Yhteistyö eri tahojen kanssa Kiusaamisen ehkäisyohjelmat Yleiset säännöt kiusaamistilanteissa	Repo & Sajaniemi (2015), Goryl (2013), Söderström & Hultman (2017), Nikolaou & Markogiannakis (2017), Vlachou (2011), Alsaker & Valkanover (2014)
Kiusaamisen ehkäisy opetustilanteessa	Positiivinen ympäristö ja opetus Lasten tunnetaitojen kehittäminen (empatia, sosioemotionaaliset taidot) Oppilaiden tiedostamisen lisääminen (opettavaiset tarinat ja niiden käsittely)	Wee & Lee (2020), Iraklis (2020), Goryl (2013), Nikolaou & Markogiannakis (2017)
Kiusaamiseen puuttuminen organisaatiotasolla	Vanhempien osallistaminen Ulkopuolinen apu (esim. koulupsykologiset palvelut) Vertaisneuvonta (esim. opettajien välinen) Lasten käytöksen havainnointi	Psalti (2017), Goryl (2013), Nikolaou & Markogiannakis (2017), Cameron & Kovac (2017)
Kiusaamiseen puuttuminen opetustilanteessa	Uhkailu, lohduttaminen, vahvistaminen, vähättely, rohkaiseminen (K) Epäsopivan käytöksen kieltäminen (K) Rangaistukset (esim. jäähy ja leikistä poisottaminen) (T) Vaihtoehtoisen käyttäytymismallin opettaminen (K) Lasten käytöksen dokumentointi (T)	Psalti (2017), Repo & Sajaniemi (2015), Iraklis (2020), Goryl (2013), Cameron & Kovac (2017)

K= kielellinen kiusaamiseen puuttuminen. T= toiminnallinen kiusaamiseen puuttuminen.

4.2.1 Kiusaamisen ehkäisy organisaatiotasolla

Kiusaamisen ehkäisy organisaatiotasolla tuli aineistossa ilmi kiusaamisen vastaisen suunnitelman ja käyttäytymisen hallinnan suunnitelman olemassaolona ja käyttäytymisen hallinnan suunnitelman kehittämisen muodossa (Repo & Sajaniemi, 2015; Goryl, 2013). Kiusaamisen ehkäisytimet organisaatiotasolla näkyivät aineistossa myös henkilökunnan opastamisena ja kouluttamisena ja toiminnan heikkouksien kartoittamisena ja korjaamisena (Goryl, 2013; Söderström & Hultman, 2017). Aineistossa organisaation ehkäisyn toimia olivat myös eri tahojen yhteistyö. Yhteistyön eri muotoja olivat parempi

yhteistyö vanhempien kanssa (Söderström & Hultman, 2017), toimiva yhteistyö henkilöstön kanssa (Söderström & Hultman, 2017) ja yhteistyö vanhempien ja yhdyskuntapalvelujen kanssa (Nikolaou & Markogiannakis, (2017). Yhdyskuntapalvelujen yhteistyötahoista aineistossa mainittiin psykologin palvelut. Organisaatiotason ehkäisy muodot näkyivät aineistossa myös kiusaamisen ehkäisyohjelmien muodossa (Vlachou, 2011; Alsaker & Valkanover, 2014). Ehkäisyohjelmista esimerkkinä annettiin esimerkiksi Alsakerin ja Valkanoverin (2014) artikkelissa esitelty Be-Prox - ehkäisyohjelma (Alsaker & Valkanover, 2014).

4.2.2 Kiusaamisen ehkäisy opetustilanteessa

Kiusaamisen ehkäisy opetustilanteessa tuli aineistossa esille opettajien luoman positiivisen ja kannustavan ympäristön ja opetuksen muodossa (Iraklis, 2020). Kiusaamisen ehkäisy tuli esille myös lasten positiivisen vahvistamisen keinoin ja kehittämällä lasten tunnetaitoja (Nikolaou & Markogiannakis, 2017; Goryl, 2013). Ween & Leen (2020) artikkelissa kiusaamista ehkäistiin myös opettamalla lapsia tunnistamaan ja tiedostamaan kiusaamista opettavien tarinoiden ja roolileikkien avulla. (Wee & Lee, 2020; Goryl, 2013). Kiusaamista ehkäisevä toiminta näkyi myös erilaisuuden hyväksynnän opettamisena ja kiusaamista käsittelevien materiaalien tekona (Nikolaou & Markogiannakis, 2017).

4.2.3 Kiusaamiseen puuttuminen organisaatiotasolla

Kiusaamiseen puuttuminen organisaatiotasolla näkyi aineistossa kiusaamisen ilmoittamisena vanhemmille (Psalti, 2017) ja kiusaamisen käsittelynä (Cameron & Kovac 2017) vanhempien kanssa. Puuttumisen keinoina organisaation tasolla oli myös ulkopuolisen avun käyttö, josta mainittiin muun muassa psykologiset palvelut (Cameron & Kovac, 2017) ja vertaisneuvonta opettajien kesken (Nikolaou & Markogiannakis, 2017). Opettajien kiusaamiseen puuttumisen keinoja olivat myös lasten käytöksen tutkiminen ja käytöksen perusteella havaintojen tekeminen (Goryl, 2013).

4.2.4 Kiusaamiseen puuttuminen opetustilanteessa

Kiusaamiseen puuttuminen opetustilanteessa ilmeni aineiston perusteella joko kielellisenä puuttumisena tai toiminnallisena puuttumisena. Kielellisiä kiusaamiseen puuttumisen keinoja opetustilanteissa olimuun muassa opettajan kiusaajalle osoittama uhkailu (Psalti, 2017). Opettajat puuttuivat kiusaamiseen myös uhria lohduttamalla, rohkaisemalla ja vahvistamalla (Psalti, 2017), mutta myös kiusaamista vähättelemällä (Psalti, 2017). Kiusaamiseen puututtiin ilmoittamalla kiusaajalle, että käytös on epäsopivaa (Psalti, 2017), käsittelemällä kiusaamistapahtuma (Repo & Sajaniemi, 2015) ja opettamalla lapsille vaihtoehtoisia käyttäytymismalleja (Iraklis & Markogiannakis, 2017).

Toiminnallisia kiusaamisen puuttumisen keinoja olivat rangaistuksen antaminen kiusaajalle esimerkiksi jäähyn tai toiminnasta ulossulkemisen muodossa (Repo & Sajaniemi, 2015; Goryl, 2013). Myös empatian osoittaminen kiusaamisen kohteelle (Iraklis & Markogiannakis, 2017) ja lasten käytöksen dokumentoiminen (Goryl, 2013) olivat aineistossa opetustilanteessa käytettyjä toiminnallisia kiusaamiseen puuttumisen keinoja.

4.3 Tutkimuskysymys 2. Minkälaisia vaikutuksia kiusaamisen ehkäisyllä ja kiusaamiseen puuttumisella on varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?

Tutkimuskysymys 2. kohdalla keräsin ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysin tavoin aluksi jokaisen artikkelin kohdalle taulukkoon aineistosta löytämäni vastaukset (Ks. liite 2). Taulukosta (Ks. liite 2) keräsin uuteen taulukkoon (Ks. taulukko 3) kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen vaikutukset siten, että kokosin vaikutukset ensimmäistä tutkimuskysymystä varten muodostamani neljän pääluokan, 1. Kiusaamisen ehkäisy organisaation tasolla, 2. Kiusaamisen ehkäisy opetustilanteessa, 3. Kiusaamiseen puuttuminen organisaatiotasolla, 4. Kiusaamiseen puuttuminen opetustilanteessa, kohdalle.

Taulukko 3. Tutkimuskysymys 2. Minkälaisia vaikutuksia kiusaamisen ehkäisyllä ja kiusaamiseen puuttumisella on varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?

<p>Kiusaamisen ehkäisy organisaatiotasolla</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma ei vähentänyt kiusaamista -Suunnitelman myötä kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen tehokkaampaa, - Koulutus, kokemus ja kiusaamisen vastainen toiminta yhteydessä luottamukseen tunnistaa ja hallita kiusaamista -Yliopistokoulutus lisäsi luottamusta tunnistaa, muttei lisännyt hallinnan tunteita, -Heikkouksien tunnistaminen ja korjaaminen paransi toimia kiusaamista vastaan, - Yhteistyö eri tahojen kanssa koettiin tehokkaaksi -Ehkäisyohjelmilla myönteisiä vaikutuksia
<p>Kiusaamisen ehkäisy opetustilanteessa</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Opettajan empatian osoittaminen toi opettajille hallinnan ja vaikuttamisen tunteita -Kiusaamisen vastainen toiminta toi kiusaamisen hallinnan ja tunnistamisen kokemuksia - Oppilaiden empatian ja sosioemotionaalisten taitojen kehittäminen koettiin tehokkaaksi -Työ erilaisuuden hyväksymiseksi koettiin tehokkaaksi -Kiusaamista ehkäisevien materiaalien teko oppilaiden kanssa koettiin tehokkaaksi - Oppilaiden ymmärryksen ja tiedostamisen lisääminen koettiin tehokkaaksi
<p>Kiusaamiseen puuttuminen organisaatiotasolla</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Vertaistuki opettajien kesken koettiin tehokkaaksi -Vanhempien ja henkilökunnan yhteistyön laatu oli yhteydessä vanhempien kokemukseen lasten hyvinvoinnista
<p>Kiusaamiseen puuttuminen opetustilanteessa</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Runsas sääntöjen määrä, tiukat säännöt ja rangaistukset eivät saaneet kiusaamista loppumaan tai lisäsivät kiusaamista - Rangaistusta kaihtavat toimet ja vaihtoehtoisten käyttäytymismallien opettaminen toi opettajille hallinnan ja vaikuttamisen tunteita

4.3.1 Vaikutukset kiusaamisen ehkäisyssä organisaatiotasolla

Kiusaamisen ehkäisyn vaikutukset organisaatiotasolla tulivat aineistossa ilmi siten, että kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma ja käyttäytymisen hallinnan suunnitelma eivät vähentäneet kiusaamista, mutta kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman olemassaolon myötä kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen koettiin tehokkaammaksi ja käyttäytymisen hallinnan suunnitelman luominen loi lisää luottamusta kiusaamisen tunnistamiseen ja hallintaan (Goryl, 2013; Repo & Sajaniemi, 2015). Myös opettajien kouluttautuminen, kokemuksen määrä ja kiusaamisen vastainen toiminta olivat yhteydessä opettajien luottamukseen tunnistaa ja hallita kiusaamista (Goryl, 2013). Yliopistokoulutus lisäsi opettajien luottamusta tunnistaa kiusaamista, muttei lisännyt hallinnan tunteita kiusaamistilanteissa (Goryl, 2013). Toiminnan ja toimintatapojen heikkouksien tunnistaminen ja niiden korjaaminen paransi toimia kiusaamista vastaan (Söderström & Hultman, 2017) ja yhteistyö eri tahojen kanssa koettiin

tehokkaaksi kiusaamisen ehkäisyssä (Goryl, 2013; Nikolaou & Markogiannakis, 2017; Söderström & Hulman 2017).

4.3.2 Vaikutukset kiusaamisen ehkäisyssä opetustilanteessa

Kiusaamisen ehkäisyn vaikutukset opetustilanteessa kävi aineistossa ilmi siten, että opettajan osoittama empatia oli yhteydessä opettajien kokeman hallinnan ja vaikuttamisen tunteiden kanssa (Iraklis, 2020). Kiusaamisen vastainen toiminta toi opettajille myös kiusaamisen hallinnan kokemuksia ja lisäsi kiusaamisen tunnistamisen kokemuksia (Nikolaou & Markogiannakis, 2017). Oppilaiden empatian ja sosioemotionaalisten taitojen kehittäminen ja opettajien luokkahuonetyöskentely erilaisuuden hyväksymiseksi koettiin tehokkaiksi kiusaamisen ehkäisyssä (Nikolaou & Markogiannakis, 2017). Kiusaamista ehkäisevien materiaalien teko oppilaiden kanssa koettiin tehokkaaksi keinoksi (Nikolaou & Markogiannakis, 2017) ja oppilaiden ymmärryksen ja tiedostamisen lisääminen koettiin myös tehokkaaksi (Wee & Lee, 2020).

4.3.3 Vaikutukset kiusaamiseen puuttumisessa organisaatiotasolla

Kiusaamiseen puuttumisen vaikutukset organisaatiotasolla näkyivät aineistossa siten, että vertaistuki opettajien kesken koettiin tehokkaaksi keinoksi (Nikolaou & Markogiannakis, 2020) ja vanhempien ja henkilökunnan yhteistyön laatu olivat yhteydessä vanhempien kokemukseen lasten hyvinvoinnista (Cameron & Kovac, 2017).

4.3.4 Vaikutukset kiusaamiseen puuttumisessa opetustilanteessa

Kiusaamiseen puuttumisen vaikutukset opetustilanteessa tulivat esille aineistossa siten, että runsas sääntöjen määrä, tiukat säännöt ja rangaistukset eivät saaneet kiusaamista loppumaan ja tiukat säännöt jopa lisäsivät kiusaamien määrää (Repo & Sajaniemi, 2015). Rangaistusta kaihtavat toimet ja vaihtoehtoisten käyttäytymismallien opettaminen toivat opettajille sen sijaan hallinnan ja vaikuttamisen tunteita (Iraklis & Markogiannakis, 2020). Opettajien oppilaille osoittama empatia lisäsivät myös opettajien kokemaan tunnetta kiusaamiseen vaikuttamisesta (Iraklis & Markogiannakis, 2020).

5 POHDINTA

5.1 Yhteenveto ja johtopäätökset

Perehdyin laadullisessa kirjallisuuskatsauksessani kymmeneen kansainväliseen artikkeliin, jotka käsittelivät kiusaamisen ehkäisyä ja kiusaamiseen puuttumista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Tarkastelin artikkeleita kahden tutkimuskysymyksen avulla:

Tutkimuskysymys 1. Minkälaisia ovat sisällöltään kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen keinot varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?

Tutkimuskysymys 2. Minkälaisia vaikutuksia kiusaamisen ehkäisyllä ja kiusaamiseen puuttumisella on varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?

Aineiston kokoamisessa, tiivistämisessä ja luokittelussa käytin apunani sisällönanalyysia. Sisällönanalyysissä jaottelin aineiston neljään pääluokkaan:

1. Kiusaamisen ehkäisy organisaation tasolla
2. Kiusaamisen ehkäisy opetustilanteessa
3. Kiusaamiseen puuttuminen organisaatiotasolla
4. Kiusaamiseen puuttuminen opetustilanteessa

Pääluokan neljä (kiusaamiseen puuttuminen opetustilanteessa) jaoin vielä kahteen alaluokkaan; toiminnalliseen (T) kiusaamiseen puuttumiseen ja kielelliseen (K) kiusaamiseen puuttumiseen.

Organisaatiotasolla tapahtuvista kiusaamisen ehkäisyn keinoista tuli aineistossa esille kiusaamisen vastainen suunnitelma, käyttäytymisen hallinnan suunnitelma ja yleiset säännöt kiusaamistilanteisiin (Repo & Sajaniemi, 2015; Goryl, 2013). Kiusaamisen vastainen suunnitelma ei vähentänyt kiusaamista, mutta suunnitelman myötä kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen koettiin tehokkaammaksi (Repo & Sajaniemi, 2015). Aineistossa kiusaamisen

ehkäisyohjelmien käytöstä ja tehokkuudesta oli myös näyttöä (Alsaker & Valkanover, 2014; Vlachou, 2011). Kiusaamisen vastaisia ohjelmia on paljon (Salmivalli, 2009; Bradshaw, C. P. 2015; Jimenez-Barbero, ym. 2016) ja kiusaamista ehkäisevien ohjelmien tehokkuudesta löytyy myös muuta tutkimusperäistä tietoa (Flannery ym. 2016; Ttofi & Farrington, 2011).

Organisaatiotasolla henkilökunnan opastaminen ja kouluttaminen ja yhteistyö vanhempien ja yhdyskuntapalvelujen, ja yhdyskuntapalveluista erityisesti psykologisten palvelujen, kanssa nousivat aineistossa myös tehokkaaksi koetuiksi kiusaamisen ehkäisyn keinoiksi. (Goryl, 2013; Söderström & Hultman, 2017; Nikolaou & Markogiannakis, 2017). Organisaatiotasolla kouluttautuminen ja kiusaamisen vastainen toiminta olivat yhteydessä kiusaamisen hallinnan tunteisiin, ja yliopistokoulutus oli yhteydessä kiusaamisen tunnistamisen tunteisiin (Goryl, 2013). Henkilökunnan kouluttaminen ja kiusaamisen ehkäisyohjelmat (Repo & Sajaniemi, 2015; Nikolaou & Markogiannakis, 2017) ovat muissakin tutkimuksissa tehokkaiksi todettuja ehkäisyn keinoja (Flannery, 2016; Douvlos, 2019; Salmivalli, 2009). Kouluttautumisen hyödyllisyyden ja tehokkuuden puolesta puhuu myös Kirveen ja Sajaniemen (2012) tutkimus, jonka mukaan riittämätön tieto kiusaamisesta ilmiönä ja sen myötä puutteelliset tai vajavaiset keinot kiusaamisen ehkäisyyn koetaan usein ongelmaksi varhaiskasvatuksen henkilökunnan keskuudessa (Kirves & Sajaniemi, 2012).

Opetustilanteessa käytetyistä kiusaamisen ehkäisyn keinoista tehokkaiksi keinoiksi nousi aineistossa esille positiivisen, kannustavan, erilaisuuden hyväksyvän ja tiedostavan oppimisympäristön luominen lapsille. Erilaisten sosioemotionaalisten oppimisprojektien järjestäminen ja emotionaalisten taitojen kehittäminen koettiin kiusaamisen ehkäisyn keinoina hyvin tehokkaiksi (Goryl, 2013; Iraklis, 2020; Nikolaou & Markogiannakis, 2017; Wee & Lee, 2020). Myös Salmivallin (2009) tutkimuksen mukaan kiusaamisen ehkäisyssä on tehokasta lasten tietoisuuden ja kiusaamisen vastaisen kulttuurin lisääminen, kiusatun ahdingon ymmärtäminen ja empatian lisääminen uhria kohtaan (Salmivalli, 2009). Oppilaiden sosioemotionaalisten taitojen kehittämisen on todettu olevan tehokas keino myös Gorylin (2013) tutkimuksessa.

Aineistossa tuli esille kiusaamiseen puuttumisen keinoja, joiden tehokkuudesta ei ole tieteellistä näyttöä ja joiden käytön todettiin aineistossa jopa kasvattavan kiusaamisilmiötä. Näitä kiusaamiseen puuttumisen keinoja olivat esimerkiksi organisaatiotasolla tiukat säännöt, sääntöjen paljous ja opetustilanteessa rangaistusten käyttö (Repo & Sajaniemi, 2015). Ryhmissä, joissa oli yleiset säännöt kiusaamistilanteisiin, oli myös kiusaamista vähemmän. Ryhmissä, joista puuttuivat selkeät ja yleiset toimet kiusaamistilanteisiin, ei kiusaaminenkaan loppunut. (Repo & Sajaniemi, 2015). Tieteellisesti tutkittujen menetelmien käyttäminen on perusteltua ja esimerkiksi Flannery (2016) korostaa omassa tutkimuksessaan lapsille tarjottavan näyttöön perustuvan kiusaamista ehkäisevän kasvatuksen tärkeyttä (Flannery ym. 2016).

Aineistossa organisaatiotasolla ja opetustilanteessa käytetyistä kiusaamiseen puuttumisen keinoista opettajien osoittama empatia ja myötätunto, selkeät säännöt ja rangaistuksia kaihtavat toimintamallit koettiin tehokkaiksi (Nikolaou & Markogiannakis, 2017; Iraklis, 2020; Repo & Sajaniemi, 2015). Markelin (2018) mukaan lapsen ympäristön aggressiivinen käyttäytyminen heijastuu lapseen lapsen aggressiivisena käyttäytymisenä ja vastavuoroisesti ympäristö, joka ei käyttäydy aggressiivisesti saa lapsenkin lopettamaan aggressiivinen käyttäytyminen (Markel, 2018). Kirjallisuuskatsauksen aineiston perusteella Markelin (2018) ajatukset voisi tulkita myös niin, että varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, jossa opettajat ovat myötätuntoisia ja empaattisia ja opetuksessaan ja käytöksessään aggressiivisia keinoja kaihtavia, kasvaa ja kehittyy myös myötätuntoisia, empaattisia ja käyttäytymisessään aggressiivisia keinoja kaihtavia lapsia.

Yleisten, selkeiden ja tieteellisesti tehokkaiksi tutkittujen kiusaamisen vastaisten toimintamallien käyttäminen varhaiskasvatuksessa on tämän tutkielman tulosten perusteella hyvin tärkeää. Luotettavan materiaalin helppo ja vaivaton saatavuus on kiusaamisen vastaisessa työssä varmasti yksi avainasioista. Suomalaisista toimijoista esimerkiksi Mannerheimin lastensuoleluliitto tekee tärkeää työtä myös kiusaamista vastaan ja on julkaissut internetsivustollaan materiaalia varhaiskasvatuksen ammattilaisille varhaiskasvatusikäisten lasten kiusaamisen ehkäisemiseksi (mll.fi). Varhaiskasvatuskouluttaja, työnohjaaja ja

draamapedagogi Tiina Haapsalo kumppaneineen (2016; 2020) ovat myös tehneet kasvattajille oppaita, jotka sisältävät monipuolisia toimintatapoja kiusaamisen ehkäisyyn varhaiskasvatuksessa (Haapsalo ym. 2016 ja 2020). Oppaissa esiintyvät toimintamallit on suunniteltu Laura Revon (2015) väitöskirjatutkimuksen pohjalta (Repo, 2015).

5.2 Jatkotutkimusideat

Kirjallisuuskatsaus luo teoriapohjaa tulevalle Pro Gradu -tutkielmalleni, jossa tutkin kyselytutkimuksen tai haastattelun keinoin kiusaamisen ehkäisyn keinoja, kiusaamisen ehkäisyn toteutumista ja kiusaamisen ehkäisyn keinojen tehokkuutta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Kirjallisuuskatsauksen tulokset antoivat viitteitä tutkimusperustaisten ja tehokkaiksi todettujen kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen keinojen suhteellisen vähäisestä käytöstä varhaiskasvatuksen opettajien arjessa. Aineistossa kävi ilmi kouluttautumisen myönteinen merkitys kiusaamisen ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen keinojen opettamisen sisällön kartoittaminen varhaiskasvatuksen opettajien peruskoulutuksessa ja varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset peruskoulutuksen riittävydestä kiusaamisen ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa, voisi olla jatkotutkimuksen aiheena ajankohtainen ja tarpeellinenkin.

Varhaiskasvatuksen opettajien ja vanhempien ja yhteiskuntapalvelujen välisen yhteistyön merkityksien tarkentaminen ja yhteistyön vaikutusten tutkiminen kiusaamisen ehkäisyssä ja kiusaamiseen puuttumisessa, olisi tutkimusaiheena myös varmasti kiintoisa ja ajankohtainen.

5.3 Laadun analysointia ja tutkimusten tulosten rinnastamista

Tutkimuksen laatua arvioitaessa voidaan puhua tutkimuksen validiteetista, eli pätevydestä (Ronkainen ym. 2013). Tutkimuksen pätevyyttä voidaan mitata tarkastelemalla erikseen sisäistä ja ulkoista validiteettia. Sisäisestä validiteetista puhuttaessa tarkoitetaan tutkimuksen sisäistä logiikkaa ja johdonmukaisuutta. (Ronkainen ym. 2013). Tutkielmani teoriaosuudessa olen käsitellyt kiusaamista tuomalla esiin kiusaamisilmiön keskeisiä käsitteitä. Ronkaisen ja kumppaneiden (2013) mukaan tutkimuksen kohteena olevan ilmiön onnistunut kuvaaminen onkin osaltaan osoitus tutkimuksen pätevydestä (Ronkainen, 2013). Tutkimuskysymysten asettelussa olen huolehtinut, että tutkimuskysymysten avulla saan vastaukset tutkimaani aiheeseen. Tutkimuksen aineistoa kartoittaessani olen etsinyt tutkimuksia, joiden tutkimustieto ja -tulokset vastaavat myös asettamiini tutkimuskysymyksiin. Hakuja kirjallisuuskatsauksen teoria -aineistolle ja analyysi -aineistolle tehdessäni, olen huolehtinut aineiston tieteellisen tutkimuksen tasosta.

Pienten lasten kiusaamista on tutkittu toistaiseksi suhteellisen vähän verrattuna esimerkiksi kouluikäisten kiusaamiseen ilmiönä. Aineiston ja teoriaosuuden luotettavuutta parantaakseni, olen lähteitä valitessani pyrkinyt käyttämään aihepiirille keskeisten ja tunnettujen tutkijoiden julkaisuja. Tutkielman vertailukelpoisuutta ja luotettavuutta parantaakseni pyrin aineistoa valitessani löytämään mahdollisimman kattavasti sekä suomalaisia, että ulkomaisia artikkeleja. Pyrin aineistovalinnoissani myös valitsemaan artikkeleja mahdollisimman monesta maasta yhden tai kahden maan suosimisen sijaan. Aineiston keruuvaiheessa aiheesta löytyvä vähäinen tutkimustieto osoittautui haasteeksi. Kirjallisuuskatsaukseeni valikoitui lopulta kymmenen kansainvälistä, vertaisarvioitua, tieteellisen julkaisun kriteerit täyttävää ja tutkimusaiheen kannalta merkittävää artikkelia.

Tutkimukseni ulkoisesta validiteetista, eli tutkimuksen tulosten siirtomahdollisuudesta (Ronkainen ym. 2013), olen huolehtinut siten, että kirjallisuuskatsaukseeni sisältyviä tutkimuksia analysoidessani ja tutkimusten tuloksia esitellessäni olen toiminut parhaan kykyäni mukaisesti

totuudenmukaiseen ja vääristelemättömään tiedon siirtoon ja tiedon julkaisuun (Ronkainen, 2013).

Tutkimuksen luotettavuutta lisätäkseni olen pyrkinyt tutkimuksen teossa myös läpinäkyvyyteen. Tässä onnistuakseni olen vaihe vaiheelta kertonut tutkimukseni kannalta olennaisia tietoja ja kertonut tutkimuksen varrella tekemistäni valinnoista ja niihin johtaneista syistä. (Ronkainen ym., 2013). Aineiston kuvaamisessa olen pyrkinyt tarkkuuteen ja analyysin kertomisessa selkeyteen. Analyysiä tehdessäni tulosten luokittelussa olen pyrkinyt myös systemaattisuuteen ja tarkkuuteen. (Ronkainen ym. 2013).

Tutkimusmenetelmänä kirjallisuuskatsaus ja sen teossa sisällönanalyysi soveltuu jo tutkitun tutkimustiedon kokoamiseen hyvin. Oman tutkielmani analyysin teossa sisällönanalyysi yksinkertaisena laadullisen analyysin metodina (Tuomi & Sarajärvi, 2002) oli toimiva. Sisällönanalyysin toimivuudesta kertoo, että analyysin pääluokat ja alaluokat ovat tutkielmassani aineiston kannalta perusteltavissa ja eroavat selkeästi toisistaan. Sisällönanalyysin sopivuudesta ja onnistumisesta ja kertoo myös, että analyysin tulokset vastaavat annettuihin tutkimuskysymyksiin (Tuomi & Sarajärvi, 2002).

Maailmalla vallitseva Korona -pandemia vaikutti aineiston valintaan ja hankintaan siten, että kaikki keräämäni aineisto on elektronista aineistoa. Tämä on voinut tahtomattani vaikuttaa siihen, että tutkimuksen kannalta vartenotettavaa aineistoa ei ole ollut elektronisena aineistona saatavilla ja siitä syystä se on automaattisesti rajautunut tutkimuksen ulkopuolelle. Saadulla elektronisella aineistolla ja sen avulla tuotetun kirjallisuuskatsauksen tulokset voivat kuitenkin parhaimmillaan antaa suuntaa siitä, miten kiusaamisen ehkäisyä ja kiusaamiseen puuttumista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on tutkittu. Tulokset antavat myös mahdollisesti aihetta keskustelulle ja suuntaa sille, miten kiusaamisen ehkäisyä ja kiusaamiseen puuttumista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa voisi jatkossa tutkia.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tarkastelin tutkielmassa kymmentä kansainvälistä artikkelia, jotka käsittelevät kiusaamisen ehkäisyä tai kiusaamiseen puuttumista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Aineiston kattavuus on määränsä puolesta rajallinen eikä siitä syystä tutkielman tuloksia voida yleistää. Aineistoksi valittiin kymmenen viimeisen vuoden aikana julkaistuja artikkeleja, joten tutkimustulokset ja tutkimuksissa esitetty tieto ja tulokset ovat yhä ajankohtaisia.

Tutkielmani on kirjallisuuskatsaus ja sen teossa olen pyrkinyt luotettavaan tiedon siirtoon. Tiedon siirrossa olen pyrkinyt olemaan myös puolueeton eri tutkimusten tulosten esittämisessä. Olen koko tutkimusprosessin teossa pyrkinyt olemaan tuomatta omia asenteitani ja mahdollisia ennakkoluulojani esiin. Tiedostan samalla kuitenkin, että aihe on minulle pienten lasten äitinä henkilökohtainen. Se on osaltaan voinut suunnata huomiotani tutkielman teossa ja haastanut objektiivista suhtautumista aiheeseen.

Kiusaaminen on käsitteenä ja aiheena hyvin sensitiivinen. Kiusaamisen voi kokea monella tavalla, kiusaamista voi olla vaikea tunnistaa tai sen olemassaoloa voi olla jopa vaikea myöntää. Tämä on voinut osaltaan vaikuttaa myös tutkielmassani esiintyvien tutkimusten tuloksiin ja johtopäätöksiin ja sitä myöten myös oman tutkielmani lopputuloksiin ja johtopäätöksiin. Laadullisen tutkimuksen teossa onkin hyvä muistaa, että laadullinen tutkimus on aina tulkinnoista tehtyjä tulkintoja (Ronkainen ym. 2014). Tutkimuksiin osallistuneiden tutkimushenkilöiden mahdollinen herkistyminen kiusaamiseen ja kiusaamisen havaistamiseen on voinut myös osaltaan vääristää aineistoni tuloksia. Tutkielmani aineistossa artikkelissa (Vlachou, 2011), joka tutki kiusaamisen ehkäisyohjelmia, todettiin, että tutkimuksen aikana tulosten mittaaminen lapsiryhmissä ja opettajissa oli vaikeaa, koska tutkimushenkilöt olivat herkistyneet tutkimuksen aikana ongelmien havaitsemiseen (Vlachou, 2011).

Koska tutkielmani on kirjallisuuskatsaus ja aineistona jo tutkittua ja julkista tietoa, ei aineiston käsittelyssä ole tarvinnut huomioida esimerkiksi tutkimushenkilöiden

anonymiteetin suojaamista ja aineiston asianmukaiseen säilyttämiseen ja tuhoamiseen liittyviä seikkoja.

6 AINEISTO

Alsaker, F., D., & Valkanover, S., (2012).

“The Bernese Program Against Victimization in Kindergarten and Elementary School.” *New directions for youth development*. 133(3). 15–28.

Web. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_scopus_primary_364998345

Cameron, D., L., & Kovac, V., B., (2017). “Parents and Preschool Workers’ Perceptions of Competence, Collaboration, and Strategies for Addressing Bullying in Early Childhood.” *Child care in practice: Northern Ireland journal of multi-disciplinary child care practice*. 23(2).126–140.

Web. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_crossref_primary_10_1080_13575

Goryl, O., Neilsen-Hewett, C., Sweller, N., (2013).

“Teacher Education, Teaching Experience and Bullying Policies: Links with Early Childhood Teachers’ Perceptions and Attitudes to Bullying.” *Australasian journal of early childhood*. 38(2).32–40.

Web. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_gale_infotraca_cademiconefile_A338778591

Iraklis,G.,(2017). “Early Childhood Educators’ Experiences of Bullying Episodes: a Qualitative Approach.” *European early childhood education research journal*. 28(6).774–788.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_proquest_journals_2470588168

Nikolaou, E., Markogiannakis, G., (2017). "Greek Preschool Teachers' Perceptions About the Effective Strategies for Bullying Prevention in Preschool Age." *International Journal of Criminology and Sociology*. 6(3).172–177.

Web. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_crossref_primary_10_6000_1929_4409_2017_06_18

Psalti, A., (2015). "Greek In-Service and Preservice Teachers' Views About Bullying in Early Childhood Settings." *Journal of school violence*. 16(4).386–398.

Web. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_crossref_primary_10_1080_15388220_2016_1159573

Repo, L. & Sajaniemi, N., (2015). "Prevention of Bullying in Early Educational Settings: Pedagogical and Organisational Factors Related to Bullying." *European early childhood education research journal*. 23(4).461–475.

Web. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_crossref_primary_10_1080_1350293X_2015_1087150

Söderström, Å., Löfdahl Hultman, A. (2017).

"Preschool Work Against Bullying and Degrading Treatment: Experiences from an Action Learning Project." *Early years (London, England)*. 37(3). 300–312.

Web. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_webofscience_primary_000403668300005CitationCount

Vlachou, M., Andreou, E., Botsoglou, K., Didaskalou, E. (2011).

"Bully/Victim Problems Among Preschool Children: a Review of Current Research Evidence." *Educational psychology review*. 23(3).329–358.

Web. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_crossref_primary_10_1007_s10648_011_9153_z

Wee, S-J., Lee, Y. (2020). "Writing Letters to Characters in Bullying-Themed Stories: An Approach to Educating About Bullying in Early Childhood." *Australasian journal of early childhood*. 45(3).266–279.
Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_webofscience_primary_000580655600006CitationCount

7 LÄHTEET

Alink, L., R., Mesman, J., van Zeijl, J., Stolk, M., N., Juffer, F., Koot, H., M., Bakermans-Kranenburg, M., J., van Ijzendoorn, M., H. (2006). "The Early Childhood Aggression Curve: Development of Physical Aggression in 10- to 50-Month-Old Children." *Child development*. 77(4).954–966. Web.

https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_proquest_journals_198750597

Allison, Stephen, Leigh Roeger, and Nova Reinfeld-Kirkman. "Does School Bullying Affect Adult Health? Population Survey of Health-Related Quality of Life and Past Victimization." *Australian and New Zealand journal of psychiatry* 43(12).1163–1170. Web.

https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_proquest_miscellaneous_734191249

Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its causes, consequences, and control*. 20(6).464–466. New York: McGraw-Hill. Web.

https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_crossref_primary_10_1002_1098_2337_1994_20_6_464_AID_AB2480200608_3_0_CO_2_9

Borsa, J., C., Bandeira, D., R. (2014). *Comportamento agressivo na infância: da teoria à prática*. São Paulo: Casa do Psicólogo.

Boulton, M., J., Smith, P., K., (1994). Bully/victim problems in middle-school children: stability, self-perceived competence, peer perceptions and peer acceptance. Dev, Br., J., (ed.) *Psychol.* 12(3).315-329.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_webofscience_primary_A1994PG47600007

Bradshaw, C., P., (2015). Translating research to practice in bullying prevention. *American Psychologist*, 70(4). 322–332.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_webofscience_primary_000354319600004

Coie, J., K., Dodge, R., Terry, V., Wright, V. (1991). The role of aggression in peer relations: An analysis of aggression episodes in boys' play groups. *Child Development*. 62(4). 812-826.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_scopus_primary_21872407

Coie, J. D., Dodge, K. A. (1998). Aggression and antisocial behavior. In W. Damon, & N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development*. 779–862. Toronto: Wiley.

Crick, N., R., Grotpeter, J., K. (1995). “Relational Aggression, Gender, and Social-Psychological Adjustment.” *Child development* 66(3). 710–722.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_scopus_primary_125081496

Crick, N., R., & Grotpeter, J., K. (1996). Children’s treatment by peers: Victims of relational and overt aggression. *Dev Psychopathol*. 8(2).

367–380. Web. <https://doi.org/10.1017/S0954579400007148>.

Crick, N., R., Bigbee, M., A. (1998). Relational and overt forms of peer victimization: a multiinformant approach. *J Consult Clin Psychol*. 66(2).337-347.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_crossref_primary_10_1037_0022_006X_66_2_337

Douvlos, C., (2019). “Bullying in Preschool Children.” *Psychological thought* 12(1).131–142.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_doaj_primary_oi_doaj_org_article_613ba463645b4eac82e747cb20d350f2

Ettekal, I., Ladd, G., W. (2017). "Developmental Continuity and Change in Physical, Verbal, and Relational Aggression and Peer Victimization From Childhood to Adolescence." *Developmental psychology* 53(9).1709–1721.
Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_pubmedcentral_primary_oai_pubmedcentral_nih_gov_5600622

Finlex. Laki varhaiskasvatuksesta. 540/2018.

Web. [Varhaiskasvatuslaki \(pääosin voimassa 1.9.2018... 540/2018 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®\)](#)

Flannery, D., J., Todres, J., Bradshaw, C., P., Amar, A., F., Graham, S., Hatzenbuehler, M., Masiello, M., Moreno, M., Sullivan, R., Vaillancourt, T., Le Menestrel, S., M., Rivara, F., (2016). "Bullying Prevention: a Summary of the Report of the National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine: Committee on the Biological and Psychosocial Effects of Peer Victimization: Lessons for Bullying Prevention." *Prevention science* 17(8).1044–1053.
Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_scopus_primariy_612667088

Forero, R., McLellan, L., Rissel, C., Bauman, A. (1999). Bullying behaviour and psychosocial health among school students in New South Wales, Australia: cross sectional survey. *Br Med J.* 319(7206).344-348.
Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_webofscience_primary_000082001700016CitationCount

Garandeau, C., F., Cillessen, A., H., N. (2006). "From Indirect Aggression to Invisible Aggression: A Conceptual View on Bullying and Peer Group Manipulation." *Aggression and violent behavior* 11(6).612–625.
Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_proquest_miscellaneous_57100774

Haapsalo, T., Kirkkopelto, K., Repo, L. (2016). *Mun ja sun juttu!: lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä*. Helsinki: Lasten Keskus, 2016. Print.

Haapsalo, T., Kirkkopelto, K., Kauppila, E., Nousiainen, K., Repo, L. (2020). *Meidän juttu: kiusaamisen ehkäisy lasten vertaisryhmissä*. Helsinki: Lasten Keskus. Print.

Hanish, L. D., B. Kochenderfer-Ladd, R. A. Fabes, C. L. Martin, and D. Denning. (2004). "Bullying among Young Children: The Influence of Peers and Teachers." In *Bullying in American Schools: A Social Ecological Perspective on Prevention and Intervention*, edited by D. L. Espelage and S. Swearer. 11(1). 141–160. Mahwah, NJ: Erlbaum Publishers.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_scopus_primary_600672277

Hawker, D., S., Boulton, M., J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: a meta-analytic review of cross-sectional studies. *J Child Psychol Psychiatry*. 41(4).441-455.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_proquest_journals_1877191779

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. 15. uud. p. Helsinki: Tammi. Print.

Jimenez-Barbero, J. A., Ruiz-Hernandez, J. A., Llor-Zaragoza, L., Perez-Garcia, M., Llor-Esteban, B. (2016). Effectiveness of anti-bullying school programs: A meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 61(2).165–175.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_gale_infotracademiconefile_A448159316

Keltikangas-Järvinen, L. (2010) *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*. Helsinki: WSOY. Print.

Kim YS, Koh Y, Leventhal B. (2005). School bullying and suicidal risk in Korean middle school students. *Pediatrics*. 115(2).357-363.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_proquest_miscellaneous_67400669

Kirves, L., Sajaniemi, N. (2012). "Bullying in Early Educational Settings." *Early Child Development and Care*. 182(3–4).383–400.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_proquest_miscellaneous_1221435361

Kumpulainen, K., Rasanen, E., Henttonen, I., Alqvist, F., Kresanov, K., Linna, S-L., Moilanen, I., Piha, J., Puura, K., Tamminen, T. (1998). Bullying and psychiatric symptoms among elementary school-age children. *Child Abuse Negl*. 22(7).705-717.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_proquest_miscellaneous_57579657

Mannerheimin lastensuojeluliitto: Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa.

Web. [Kiusaamisen ehkäiseminen varhaiskasvatuksessa - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](https://www.mannerheiminlastensuojeluliitto.fi/)

Markel', A., L. (2018). "The Biosocial Bases of Aggressivity and Aggressive Behavior." *Neuroscience and behavioral physiology* 48(3).251–260.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_crossref_primary_10_1007_s11055_018_0558_8

Menesini, E., and Salmivalli, C. (2017). "Bullying in Schools: The State of Knowledge and Effective Interventions." *Psychology, health & medicine*. 22(sup1).240–253.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_crossref_primary_10_1080_13548506_2017_1279740

Nansel, T., R., Craig, W., Overbeck, M., D., Saluja, G., Ruan, W., J. (2004). "Cross-National Consistency in the Relationship Between Bullying Behaviors and Psychosocial Adjustment." *Archives of pediatrics & adolescent medicine*. 158(8).730–736.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_webofscience_primary_000223067900003

Olweus. D., (1978). *Aggression in school. Bullies and whipping boys*. Washington: DC. Hemisphere.

Olweus. D., (1997). "Bully/victim Problems in School: Facts and Intervention." *European journal of psychology of education*. 12(4).495–510.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_scopus_primary_127361079

Opetushallitus (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Helsinki: Opetushallitus. Web. [varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf \(oph.fi\)](#)

Perren, S., and Françoise D., A., (2006). "Social Behavior and Peer Relationships of Victims, Bully-victims, and Bullies in Kindergarten." *Journal of child psychology and psychiatry*. 47(1).45–57.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_proquest_journals_237012954

Repo, L. (2015). *Bullying and Its Prevention in Early Childhood Education*. Helsinki: University of Helsinki. Print.

Roland, E., Idsøe T., (2001). "Aggression and Bullying." *Aggressive behavior*. 27(6)446–462.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_crossref_primary_10_1002_ab_1029

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Linblom-Ylänne, S., Paavilainen, E. (2013). *Tutkimuksen voimasanat*. 1.-2. p. Helsinki: Sanoma Pro. Print.

Salmivalli, C. (2009). "Bullying and the Peer Group: A Review." *Aggression and violent behavior*. 15(2).112–120.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdv/cdi_scopus_primary_50653668

Salmivalli, C. (2010). "Bullying and the Peer Group: A Review: Group Processes and Aggression." *Aggression and violent behavior* 15(2). 112–120. Print.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdv/cdi_pascalfrancis_primary_22447985

Ttofi, M., M., Farrington, D., F., Losel, F. (2011) "Health Consequences of School Bullying." *Journal of aggression, conflict and peace research* 3(2) n. pag.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdv/cdi_scopus_primary_402559643

Tuomi, J., Sarajärvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi. Print.

Williford, A., Boulton, a., Noland, B., Little, T., D., Kärnä, A., Salmivalli, C. (2012). "Effects of the KiVa Anti-Bullying Program on Adolescents' Depression, Anxiety, and Perception of Peers." *Journal of abnormal child psychology*. 40(2).289–300.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdv/cdi_pubmed_primary_21822630

Vaillancourt, T., Trinh, V., McDougall, P., Duku, E., Cunningham, L., Cunningham, C., Hymel, S., & Short, K. (2010). Optimizing population screening of bullying in school-aged children. *Journal of School Violence*, 9(3).233–250.

Web.https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdv/cdi_crossref_primary_10_1080_15388220_2010_483182

8 LIITTEET

Liite 1. Tutkimuskysymys 1. Minkälaisia ovat kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen keinot varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?

Tutkimus	Psalti, 2017	Repo & Sajaniemi, 2015	Wee & Lee, 2020	Iraklis, 2020	Goryl, 2013
Ehkäisyn keino	-	-kiusaamisen vastainen suunnitelma	-opettavaisten tarinoiden kertominen ja käsittely	-kannustavan, positiivisen ja helpomman ympäristön luominen.	- kehittää käyttäytymisen hallinnan suunnitelmia - lasten positiivinen vahvistaminen ja roolileikit -henkilökunnan opastaminen, yhteistyö, kouluttaminen ja roolimalleina oleminen
Puuttumisen keino	-ilmoittaa kiusaajalle, että käytös on epäsovivaa -ilmoittaa vanhemmille - uhkata kiusaajaa - lohduttaa, vahvistaa tai rohkaista uhria -vähättely	-rangaistukset -asian käsitteleminen		- opettajien empatia ja myötätunto - rangaistusta kaihtavia ja vaihtoehtoisen käyttäytymismallin opettaminen	- lasten ohjaus ja sopivien käyttäytymiskeinojen opettaminen - dokumentointi, kiusaamisen käsitteleminen, tukeminen -rangaistukset - ulkopuolisen avun käyttö -tutkia/havainnoida käyttäytymistä

Tutkimus	Söderström & Hultman, 2017	Nikolaou, Markogiannakis 2017	Cameron & Kovac, 2017	Vlachou, 2011	Alsaker & Valkanover, 2014
Ehkäisyn keino	-toiminnan heikkouksien kartoittaminen ja korjaaminen. Esim. -parempi yhteistyö vanhempien kanssa -toimiva yhteistyö henkilöstön kanssa -turvallinen ja inspiroiva ympäristö kaikille lapsille	-yhteistyö koulun, vanhempien ja yhdyskuntapalvelujen kanssa -opettajien kouluttaminen -sosio-emotionaalisten taitojen opettaminen -empatian kehittäminen -kiusaamista ehkäisevä toiminta (erilaisuuden hyväksyminen, materiaalien teko)		-kiusaamisen ehkäisyohjelmat	-kiusaamisen ehkäisyohjelma, Be-Prox
Puuttumisen keino		-vertaisneuvonta	-kiusaamisen käsittely vanhempien kanssa -ulkopuolisen avun käyttö -kiusaamisen käsittely -kiusaamisen mitätöinti		

(Kiusaamisen ehkäisy organisaatiotasolla, kiusaamisen ehkäisy opetustilanteessa, kiusaamiseen puuttuminen organisaation tasolla ja kiusaamiseen puuttuminen opetustilanteessa)

Liite 2. Tutkimuskysymys 2. Minkälaisia vaikutuksia kiusaamisen ehkäisyllä ja kiusaamiseen puuttumisella on varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?

Psalti, 2017

Ilmoittaa kiusaajalle, että käytös on epäsopivaa, ilmoittaa vanhemmille, kiusaajan uhkailu, uhrin rohkaisu, vahvistaminen ja lohduttaminen, kiusaamisen vähättely

Vaikutuksia ei tutkittu

Repo & Sajaniemi, 2015

Kiusaamisen vastainen suunnitelma ja toimet kiusaamistilanteessa

-Suunnitelman olemassaolo ei laskenut kiusaamisen määrää. Jos suunnitelma löytyi, oli kiusaamisen ehkäisy tehokkaampaa ja kiusaamisen ehkäisemisen ilmapiiri parempi kuin päiväkodeilla, joilla ei suunnitelmaa ollut. Suunnitelma korreloi pedagogisten metodien tietämyksestä ja yhteisistä sopimuksesta puuttua kiusaamiseen. Päiväkodeissa missä suunnitelma oli, myös kiusaamiseen puuttuminen oli onnistuneempaa

- Mitä enemmän sääntöjä ja seurauksia käytettiin, sitä yleisempää kiusaaminen myös oli.
 - Tiukat säännöt lisäsivät kiusaamistapausten määrää. Ryhmissä, missä selkeitä ja yleisiä toimia kiusaamistilanteisiin puuttumiseen ei ollut, ei myöskään kiusaaminen loppunut.
 - Ryhmissä, joissa kiusaajat eristettiin rangaistuksena kiusaamisesta, kiusaaminen myös jatkui. Kovien sääntöjen ryhmissä oli myös huonompi ilmapiiri ja vanhemmat olivat tyytymättömiä päiväkodin toimiin.
 - Jäähypenkki, eristäminen, siirtäminen taaperoiden ryhmään ja vertaisten keksimä rangaistus eivät ehkäisseet kiusaamista. Kiusaaminen ei myöskään loppunut näihin toimiin.
- Ryhmissä, missä oli yleiset säännöt kiusaamistilanteisiin, oli myös vähemmän kiusaamista

Wee & Lee, 2020

Kiusaamista käsittelevät tarinat, keskustelu ja piirtäminen

-Tutkimuksen alussa suurin osa lapsista ei tunnistanut sanaa kiusaaminen/kiusatuksi tuleminen. Luentatuntien myötä lapset oppivat tunnistamaan termit kiusaaja, kiusattu, sivustaseuraaja.

-Lapset osoittivat ymmärtävänsä mitä kiusaaminen on ja miksi kiusaaminen ei ole sallittua ja mitä kiusaamiselle voi tehdä.

-Jotkut lapset alkoivat myös reflektoida ja peilata kirjoitusten avulla omia kokemuksiaan kiusaamisesta.

-Lapset oppivat myötätuntoa ja oppivat, empatiaa ja toisten tunteiden huomioimisen kautta ymmärtämään, että kiusaaminen sattuu.

-Projektin edetessä heistä tuli aktiivisia kiusaamistilanteiden ratkaisemisessa, sen sijaan, että olisivat teeskennelleet, ettei mitään ole tapahtunut.

-Lapset oppivat erilaisia rakentavia, ei -aggressiivisia ongelman ratkaisutapoja kiusaamisen lopettamiseen ja ehkäisyyn.

-Oppivat ymmärtämään kiusaamista ja tuntemaan empatiaa toisia kohtaan.

-Oppivat kirjeiden kirjoittamisen kautta ilmaisemaan tunteitaan ja itseään ja käsittelemään kiusaamista ja löytämään kiusaamisen ehkäisyyn ja lopettamiseen ratkaisuja ja toimintamalleja

Iraklis, 2020

Toimet kiusaamistilanteissa: Opettajien empatia, rangaistusta kaihtavia ja vaihtoehtoisen käyttäytymismallin opettaminen

- Opettajat kokivat, että he pystyivät vaikuttamaan kiusaamiseen

- Opettajat kokivat kykenevänsä käsittelemään kiusaamistilanteita ja että heillä oli keinoja puuttua kiusaamiseen kunnolla isossa ryhmässä

Goryl, 2013
Ehkäisevät toimet ja toimet kiusaamistilanteessa: lasten ohjaus ja sopivien käyttäytymiskeinojen opettaminen, käyttäytymisen hallinnan suunnitelman luominen, dokumentointi, kiusaamisen käsitteleminen, tukeminen, rangaistukset
-Opettajan koulutus ja kokemus ja kiusaamisen vastainen toiminta olivat yhteydessä opettajien luottamukseen tunnistaa ja hallita kiusaamista -yliopistokoulutuksen saaneet opettajat olivat luottavaisempia kiusaamisen tunnistamisessa, mutta kiusaamisen hallinnassa ei ollut koulutuksen laadun kanssa eroja - Mitä kattavampi oli kiusaamisen vastainen toiminta, sitä luottavaisempia vastaajat olivat kiusaamisen tunnistamisessa ja sen hallinnassa.

Söderström & Hultman, 2017
Kiusaamiseen liittyvien haasteiden tunnistaminen ja korjaaminen
- heikkoudet ja haasteet tunnistamalla toimet kiusaamista ja alentavaa käytöstä vastaan myös paranivat

Nikolaou & Markogiannakis, 2017
Ehkäisevät toimet ja toimet kiusaamistilanteessa
Tehokkaimpia: luokahuonetyöskentely erilaisuuden hyväksymiselle, empatian kehittäminen, koulun ja kodin yhteistyö ja sosioemotionaaliset oppimisprojektit Tehokkaita: opettajien kouluttaminen, yhteistyö koulun, kodin ja yhteiskuntapalvelujen kanssa, vertaistuki opettajien kesken, kiusaamisen ehkäisytoimet ja materiaalien luominen

Cameron & Kovac, 2017
Toimet kiusaamistilanteessa
-Vanhemmat ja esikoulun henkilökunta, jotka kokivat, että lasten hyvinvointi oli korkealla tasolla, kokivat myös esikoulun henkilökunnan kyvykkyyden korkeaksi. -Vanhempien ja henkilökunnan yhteistyön laatu oli yhteydessä vanhempien havaintoihin lastensa hyvinvoinnista. -Vanhemmat ja esikoulun henkilökunta, jotka havaitsivat lasten korkeaa hyvinvointia, huomioivat myös esikoulun työntekijöiden kyvykkyyttä

Vlaschou, 2011
Kiusaamisen ehkäisy -ohjelmat
-Tulokset osoittavat joitakin ehkäisy -ohjelman käytön myönteisiä vaikutuksia, mutta ne osoittavat myös, kuinka vaikeaa on mitata muutoksia lapsiryhmissä ja opettajissa, jotka ovat herkistyneet havaitsemaan ongelmia

Alsaker & Valkanover, 2012
Kiusaamisen vastainen ohjelma, Be-Prox
-Opettajat kehittivät ohjelman myötä myönteisiä asenteita työskentelyyn. -Opettajat olivat lähes yksimielisiä siitä, että on tärkeää työskennellä vanhempien kanssa ja että kiusaamisesta on järkevää puhua vanhempien kanssa. -Kiusaamisen uhriksi joutuminen väheni ehkäisy -ryhmässä, mutta verrattuna kiusaamisen uhrien suureen kasvuun kontrolliryhmässä, ehkäisy -ryhmän tulosta voi pitää merkittävänä.

Kiusaamisen ehkäisy organisaatiotasolla,
 Kiusaamisen ehkäisy opetustilanteessa, Kiusaamiseen puuttuminen organisaatiotasolla,
 Kiusaamiseen puuttuminen opetustilanteessa.